

עזרא ד'

1) רש"י עזרא פרק ד פסוק א

צרי יהודה ובנימין - הם העכו"ם אשר הושיב סנחריב בא"י כמו שנאמר (מלכים ב' י"ז) ויבא מלך אשור מבבל ומכות' ומעוה ומחמת ומספרוים ויושב אותם בערי שומרון תחת בני ישראל:

2) פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק ח משנה ח

וכאן נבאר לך מה הם הכותים. והוא, שהעם שהביא סנחריב מכותה והושיבם בערי שומרון העיד עליהם הכתוב את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים, אלא שארכו להם הימים עד שלמדו את התורה ופירשוה כפשוטה, ומצוה שהחזיקו בה היו מדקדקים בה ומחזיקים בה מאד, והיו מוחזקים שהם מאמיני הדת, מיחדים, ואינם עובדים עבודה זרה, עד שחקרו חכמים אחריהם ומצאו מקדשים את הר גריזים, וכשחקרו על סבת הדבר מצאו להם באותו הר דמות יונה ונדע שהם עובדי עבודה זרה, ואז הורידום במעלת גוים גמורים לכל דבריהם. וכל מה שתמצא במשנה מעניי הכותים שמראה שהם מעולים מן הגוים וגרועים מישראל, כגון אמרם מזמנים עם הכותי, וכוותי המברך וזולתם כל זה קודם שבדקו אחריהם. אבל משבדקו אחריהם ומצאו כמו שאמרנו הרי הם גרועים מן הגוים מאד. דע זאת שלא נצטרך לחזור על הכלל הזה בכל מקום שזכר כותי.

3) משבצות זהב עזרא ד' - ב'

"מימי אֶסֶר חֶדֶן מֶלֶךְ אֲשׁוּר הַמְעֵלָה אֶתְנֹו פֶה", הנה בספר מלכים ב' פרק י"ז העוסק בדבר הבאת הכותים ושאר האומות לערי שומרון והושבתם שם תחת בני ישראל עשרת השבטים שהוגלו מארצם לארץ אשור, מוזכר בכל הפרק "מלך אשור", ולא מוזכר שהוא המלך אסר חדן בנו של סנחריב, ושמו מופיע לראשונה בספר מלכים רק בפסוק האחרון של פרק י"ט אחר סיפור נפילת חיל סנחריב שכולם התפגרו בליל הפסח והריגת סנחריב, נאמר "ויהי הוא משתחוה בית נסרד אלהיו . . . בניו הכהו בחרב והמה נמלטו ארץ אררט וימלך אסר חדן בנו תחתיו." וצריך לומר ש"מלך אשור" המוזכר בספר מלכים פ"ז, הוא אסר חדן המוזכר כאן שהוא "המעלה אתנו פה". ואע"פ שגלות עשרת השבטים המוזכרת באותו פרק היתה בעת שסנחריב עלה על הושע בן אלה מלך ישראל האחרון שמלכותו הסתיימה בשנת ג' אלפים שלש מאות וחמש לבריאת העולם, והיא השנה הששית למלך חזקיהו, ומיתת סנחריב היתה שמונה שנים אחרי כן, כשחזקיהו היה בן ל"ט וחלה את חוליו (חזקיהו מלך בן כ"ה וחלה בן ל"ט, והוסיפו לו ט"ו שנים ונפטר בן מ"ה), ולפי זה צריך לומר, שהכותים ושאר הגוים הובאו רק לאחר שמונה שנים מהגלות, ע"י אסר חדן בן סנחריב. ואע"פ שבכל המקומות מוזכר "כבר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות", כבר כתבו התוס' (יבמות עו"ב) "ואינו תולה הבלבול בסנחריב בברכות ובמסכת ידים, אלא משום שהתחיל הבלבול, ומשום דבלבל כל העולם כתיב סתם (ישעיהו יג) 'ואסיר גבולות עמים' דמשמע בכל האומות, ועיקר מילתא אנבוכדנצר סמיד", עכ"ל התוס', וכן יש לומר לגבי אסר חדן שהמשיך במה שהתחיל סנחריב במקומות אחרים.

4) תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ה עמוד ב

מתני'. עובד כוכבים - רבי מאיר אומר: נערך אבל לא מעריך, רבי יהודה אומר: מעריך אבל לא נערך; וזה וזה מודים שנודרין ונידרין. גמ'. . . הלכתיה דרבי מאיר מסתברא, דכתיב: לא לכם ולנו לבנות (את) בית אלקינו; . . . ורבי יהודה האי לא לכם ולנו מאי עביד ליה? . . . אמר רבא: משום רפיון ידים הוא, דכתיב: ויהי עם הארץ מרפין ידי עם יהודה ומבהלים אותם לבנות.

5) רמב"ם הלכות שקלים פרק ד הלכה ח

גוי שהתנדב מעות לדברים האלו או שהתנדב לעשות עמהם בחנם אין מקבלין ממנו ואפילו גר תושב, שנאמר (עזרא ד') לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו ונאמר (נחמיה ב') ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם.

6) רש"י אסתר פרק ט פסוק י

עשרת בני המן - ראיתי בסדר עולם אלו עשרה שכתבו שטנה על יהודה וירושלים כמו שכתוב בספר עזרא (עזרא ד) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם, ומה היא השטנה לבטל העולים מן הגולה בימי כורש שהתחילו לבנות את הבית והלשינו עליהם הכותים והחדילים וכשמת כורש ומלך אחשורוש והתנשא המן דאג שלא יעסקו אותן שבירושלים בבנין ושלחו בשם אחשורוש לשרי עבר הנהר לבטלן:

7) רמב"ן בראשית פרשת תולדות פרק כו פסוק כ

והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד ו) ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם, וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה.

8) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף ג עמוד ב

תנא: הוא כורש, הוא דריוש, הוא ארתחשסתא. כורש - שמלך כשר היה, ארתחשסתא - על שם מלכותו, ומה שמו - דריוש שמו.

9) רש"י עזרא פרק ד פסוק ז

ובימי ארתחשסתא - הוא כורש מלך פרס מנין אותיות של כורש עולה למנין אותיות דריוש וכן שנינו במסכת ר"ה הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כורש על שם שמלך כשר היה ארתחשסתא על שם המלכו' ובסדר עולם מצאתי דריוש הוא ארתחשסתא וכל המלכות כולה נקראת ארתחשסתא וכו':

10) בעל המאור מסכת ראש השנה דף א עמוד א

תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא וכו' כך היא הגירסא וזה הוא הפי' כי רב יוסף ברור היה הדבר הזה אצלו כי הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא . . . אבל הפי' הנכון לפי הפשט זה שכתוב ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך פרס שלשה מלכים היו והרי הוא כמו שאמר מלכי פרס כי כל אחד מהם היה מלך פרס והשנים הראשונים הוזכרו לענין בנין הבית שכורש היה המתחיל ודריוש היה המשלים וסמוך להם ארתחשסתא המלך האחרון שאף הוא בנה חומות ירושלים כמו שמפורש בדברי נחמיה ובכולן נתקיימה נבואת ישעיה שכתוב ובנו בני נכר חומותיך ומלכיהם ישרתונך ואין זה ארתחשסתא הראשון שצוה לבטל מלאכת בית המקדש לפיכך סמך הכתוב לשלשה מלכים הללו והזכירן בזה אחר זה להזכיר שבחן וזכותן.

11) דעת סופרים עזרא ד' נ"ג

החלק הארמי של הספר - כדי למסור מושג מדוייק על כל מה שאירע בין ישראל לגויים לא נכתב על כך בעברית, והובאו התעודות כלשונון בארמית מאחר והארמית היתה תמיד (כמבואר בספר דניאל ועוד) כשפה שניה לבני ישראל מימי אברהם אבינו ויש בה גם קדושה מסויימת [אילו נכתבו הדברים בשפה אחרת שכולה חול לא היו הדברים נכתבים בספר בלשון זו].

12) Rav Schwab on Ezra and Nechemiah 4-6

The story is now told in detail in Aramaic. It is not quite clear, at least to me, why the text now switches to Aramaic. Perhaps the author, Ezra HaSofer, intended this episode to be understood by the widest possible audience, as Aramaic had become the popular vernacular among the Jewish people at that time.

13) Rav Schwab on Ezra and Nechemiah 4-12

After the exile of the Ten Tribes, the remaining Jews in Eretz Yisrael were called יהודים because most of the remaining Jews were from the tribe of Yehudah. The other remaining tribe was Binyamin, but they were in the minority. Upon their return to Eretz Yisrael at this time, they were still called by the same name, יהודיא, from which comes the name "Jews," in common usage today.

14) משבצות זהב עזרא ד' - י"ג

וכתב רמ"ד וואלי זצ"ל "והשי"ת הניח לרשעים האלו שיקראו את עיר הקדש ירושלים בשם גנאי כזה, לב' טעמים: הא' כדי להפרע מהם לבסוף. והשני, כדי שיהיה זה לכפרת העונות שנעשו בתוכה מישראל עצמם שפגמו את קדושתה על ידיהם, עד שהיתה בודאי ראויה להקרא בשמות הללו של גנאי, אחר שנטמאה בחטאות יושביה, כענין שנאמר: (ישעיה א כא) 'איכה היתה לזונה קריה נאמנה צדק ילין בה ועתה מרצחים', אבל הרשעים הללו לא היתה כוונתם אלא למנוע את הבנין הקדוש, כדי שיתקיים הבנין הטמא שלהם."

15) מלבי"ם עזרא פרק ד פסוק ז

... באמת נעשה בזה מרמה גדולה, ועל ידי שוחד ממון שנתנו צרי יהודה שכרו יועצים והצליח מרמה בידם, כי זאת ידעו שלבטל את בנין הבית הוא דבר שאי אפשר כפי חקי פרס ומדי שכתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, וגם שלא יכלו להלשין ע"ז, באשר בבנין בית אלקים אין חשש מרד אחרי שחומת ירושלים מפורצת, וגם שיכתבו שקרים אל המלך שהיהודים עברו פקודתו, ותחת שיבנו את הבית הם בונים בחומת העיר, התיראו פן יודע למלך ששקר דברו ויחייבו ראשם למלך...

16) שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ה - א (ה)

גזר כורש ואמר דעבר פרת עבר דלא עבר לא יעבר, א"ר יוחנן כתיב (ישעיה י"ג) חשך השמש בצאתו, לוי הוא קבל ההוא יומא ולא דנחה, יצא כורש לטייל במדינה וראה המדינה שוממת אמר מה טיבה של מדינה זו שוממת, איכן הם הזהבים, איכן הם הכספים, אמרי ליה ולא את הוא דגזרת ואמרת כל יהודאין יפקון ויבנון בית מקדשא מנהון דהבים ומנהון כספים הא דסלקין למבנא מקדשא, בההיא שעתא גזר ואמר דעבר פרת עבר דלא עבר לא יעבור

17) רש"י עזרא פרק ד פסוק כד

באדין - אז היתה בטלה מלאכת בנין בית אלקים אשר בירושלים עד שנת שנים לדריוש מלך פרס שאחר כורש מלך אחשורוש שלקח אסתר ואחר אחשורוש מלך דריוש בנו של אחשורוש שהוא בן אסתר ומשנת אחת לכורש מלך פרס עד שנת שנים לדריוש י"ח שנה שהשלימו שבעים שנה לחרבות ירושלים שהרי מחורבן הבית שגלה צדקיהו עד שנת אחת לכורש חמשים ושתים שנה כמפורש בסדר עולם וי"ח שנה משנת א' לכורש עד שנת שנים לדריוש נמצאו שבעים שנה שלימים ובשנת שנים לדריוש התחילו לבנות הבנין עד שגמרוהו:

18) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף ג עמוד ב ודף ד עמוד א

דריוש שמו. מכל מקום קשיא! - אמר רבי יצחק: לא קשיא; כאן - קודם שהחמיץ, כאן - לאחר שהחמיץ. - מתקיף לה רב כהנא: ומי החמיץ? והכתיב ומה חשון ובני תורין ודכרין ואמרין לעלון לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא די בירושלם להוא מתיהב להם יום ביום די לא שלו. אמר לו רבי יצחק: רבי, מטונד! די להון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי. - ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא? והתניא: האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא - הרי זה צדיק גמור! - לא קשיא; כאן - בישראל, כאן - בנכרים.

19) שו"ת הלכות קטנות חלק ב סימן רמ

הא דאמרינן (סנהדרין דף מ"ד) גבי מומר אף על פי שחטא ישראל הוא לחומרא אמרינן הכי שאם קדש קדושו קדושין אבל לטובתו לא ובריש ר"ה (ג'): הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחששתא ואומר בתוספות דדריוש זה הוא בנו של אסתר וקי"ל (יבמות כ"ג) בן הישראלית הוא ישראל ואפ"ה לבתר דהתמיץ לא חשיב ליה אלא כאומות העולם באומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני וכו'.

20) זובב מישרים חלק א סימן ז (ג)

והנה לכאורה י"ל בפשיטות לפי דעת רש"י בקידושין דף ס"ח [ע"ב ד"ה לימא] והתוס' ז"ל ביבמות דף ט"ז [ע"ב ד"ה אמוראי ובמהרש"א שם] ובקידושין דף ע"ה [ע"ב ד"ה ורבי ובמהרש"א שם] דהא דקיי"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר הוא רק משנתגייר. ובספר גבול בנימין בהקדמה הביא ראיה נחמדה לשיטה זו דחשיב כגוי עד שיתגייר, מש"ס ר"ה דף ג' ע"ב דמשני הש"ס דכורש מלך כשר היה ומשום הכי מנו לו כמלכי ישראל עי"ש, והרי כורש הוא דריוש בן אסתר, וא"כ הרי נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, וא"כ הוא ישראל גמור ומאי מקשה הש"ס, אלא ע"כ אף על גב דכשר ואינו ממזר מ"מ צריך גירות.

21) מהרי"ט אלגאי הלכות בכורות פרק ח דף נו עמוד א (בדפוס וילנא) אות סה

ותראה משם איך פשיטא ליה להרב דלפי המסקנא בההיא דרבינא כל דפסלינן ליה לכהונה מצד דשדינן ליה בתר אמיה בנך קרינן ליה אפילו קודם שנתגייר ודו"ק, דמדבריהם אלו ג"כ נראה דס"ל דלמ"ד כשר חשיב כגוי עד שיתגייר, דהכא נמי י"ל דהכותים גדלו את הבנים כמשפט הגויים, וכיון שכן אילגאי מילתא למפרע דמשעת לידה גויים נינהו ועד שיתגיירו כגויים נינהו. וכיוצא לזה ראיתי לרש"ל בחי' ליבמות שכתב ליישב דברי התוס' דספ"ק דיבמות ע"ד הנזכר, וראיתי להרב חידושי הלכות שכתב שם בד"ה אמוראי וכו' שהביא דברי רש"ל ותמה עליהם וז"ל, וכי משום דנהג כגוי יהא כגוי שלא נחוש לקדושו דהא כיון דבתר אמו שדינן ליה ישראל מומר מיקרי ופשיטא דחוששין לקדושו יעו"ש, ולעד"נ דודאי כוונת רש"ל הוא ע"ד האמור דכיון דשדינן ליה בתר אביו דמשו"ה לא הוי ממזר, ושדינן ליה בתר בת ישראל דמשו"ה הוי פגום לכהונה, ונמצא דכפי"ז יש בו צד גיות וצד ישראל, הנה כן הדבר תלוי במה שיתברר, שאם ינהוג כגוי מתחלה הרי למפרע משעת לידה דינו כגוי ולא כגוי ולא כגוי ולא כגוי כדין ישראל הרי למפרע משעת לידה דינו כגוי, דבהכי ל"ק מידי על רש"ל.

22) Rav Schwab on Ezra and Nechemiah 4-24

As we noted earlier, the Chachamim call this king דריוש בן אסתר, "Daryavesh the son of Esther." However, it is very difficult to say that he was literally the son of Esther. This is so for many many reasons. First, if he was her son, he would be a Jew and, as such, he would be obligated to keep Torah and mitzvos. We have no evidence that he did so, or that he was criticized for not doing so. In fact, the Chachamim call him מלך כשר, "a good, 'kosher,' king." According to Tosafos, Esther used preventive birth control to avoid having a child from Achashveirosh. And also, if Daryavesh was literally the son of Esther, he would have been only a young boy at the time he ordered the resumption of the building of the Beis HaMikdash. Esther became the queen during the seventh year of Achashveirosh's reign," and he reigned a total of fourteen years. He was succeeded by Daryavesh, who permitted the construction in the second year of his reign. So Daryavesh would have been, at most, a boy of ten years when he ordered the resumption of the building of the Beis HaMikdash. This would be highly unlikely.